

Látogatóban a Szunto Baro Manusnál

– Benyomások, gondolatok egy római zarándokútról –

Nem első alkalommal érkeznek magyarországi cigányok a Szent Városba. Nagy jelentőségű alkalom volt 1997. május 4., amikor II. János Pál pápa első ízben avatott boldoggá roma embert, Zeferino Gimenez Mallát, a Pelének nevezett spanyol mártírt, akit 1936-ban, a polgárháborúban lőttek tömegsírba hitéért, önfeláldozásáért. Akkor barna arcú emberek tömegei gyűltek össze mindenünnen Bernini oszlopai között. Most viszont, a 2003-as év Szent Erzsébet ünnepén pápasága legnépesebb cigány csoportját, 180 főt fogad a pápa a Kihallgatási Csarnokban. Egyetlen nemzet delegációját. Megelőzte ezt az Apostoli Szentszéktől sugallt nyári Cigánypasztorációs Világkonferencia Piliscsabán, 25 ország képviselőivel.

Mert ennek a népnek anyaországa nincs, Indiát már régen elhagyták. Ám a Kárpát-medence, mint oly sok nációnak – bár a tragédiát itt sem sikerült elkerülni – nekik is védelmül szolgál 6-700 éve. Általában megvöltünk egymással. Sok helyütt ők ma is migránsok, útonjárók és vándorlók. Nálunk nem. Akik több mint félezer évüket osztják meg velünk, nemde már honfitársaink?

A gyülekezés izgalmas. Az Országház előtt, 18-án, hétfőn reggel, szemerkélő esőben. Négy nagy autóbusz vár reánk. Miniszter asszony, kormányzati tisztviselők, roma vezetők. Írott és elektronikus sajtó. Püspöki úti áldás. „Politika.“ Igen, az is. Már nem nagyon szeretjük ezt a szót. Tönkremegy. Kár érte. Egykor a polisz ügyeivel való közös törődést jelentette a hozzáértő nép okos gyülekezetében. Mágikus gondolkodó népek ebből még őriznek emlékeket. Mint a Romani Kriszt, a Cigánytörvényt. „Engedelmo mangav, kado bajo pelasz, szo gindin tume?” „Engedelmet kérek, valami baj történt, mit gondoltok?” – kezdte a vajda a törvénykezést, este, a tűz mellett, amikor a kompanya megpihent. A dolgokat megbeszélték, véleményét ki-ki elmondta, végül a tekintély döntött. Ma ezt a gyakorlatot konszenzuskereső, közvetlen demokráciának neveznék.

Ezekben a fejekben még nem válik ketté törvényhozó és végrehajtó hatalom, egyház és állam. Ők még zsigereikben emlékeznek arra, hogy őseik az érinthetlenség kegyetlen ázsiai kirekesztése után indultak útnak, a sötét arcú anyaisten sem védte-átkozta őket többé, hanem találkoztak egy másik, de szelíd asszonnyal. Azután a kínzások és a kiirtások borzalmai után fejedelmektől és királyoktól való oltalomleveleket kértek, kaptak, szereztek és csináltak, mondván, ők üldözött keresztény zarándokok. Azután a jámbor zarándokokról kiderült, nem feltétlenül csak jámborok, és fejlett társadalmakban éretnyek és vagyonok védelmében szegezték őket fákhöz, dobták gyermekeiket tűzbe. Ám akadtak ezeknél irgalmasabb tájak is.

Nyolc fiatal pap utazik velünk, közülük négy cigány származású. A mi buszunkban a kispap lovári nyelven köszönti övéit. És leakasztja gitárját. Budapesttől Rómáig autóbusszal 15 óra az út. Ha cigányokkal megyünk, ez 20 óra. Amikor megállunk valahol, a negyedóra technikai szünet esetükben egy óra. Kávé, cigaretta több is. Nem si-etünk. Hiszen a pápához megyünk. Az örökkévalóság dimenziói mások, mint a gyorsuló idő.

Azután sajtótudósítások érkeznek haza. Megjelennek hírek. „A Pápa nem is fogadja őket, csak néhány vezető.” Nem vagyunk egy hullámhosszon ezekkel az újságírókkal. Mert az érintettek életük csúcsához közelednek. Erről álmodoztak eleik. Jött volna most család, rokonság, az egész telep. Hiszen a Szunto Baro Manushoz, a Szent Nagy Emberhez megyünk látogatóba. Akik hittant tanulnak, tudják, hogy ő Jézus Krisztus földi helytartója. Hallok – itt-ott – kritikus mondatokat is. Hogy ő milyen gazdag. Mekkora hatalma van. Gyerekkoromban ez úgy hangzott, hogy ha az apostolok mezítláb jártak, ő miért nem jár mezítláb. Az ilyen mondatok lejtéséből igyekszem kihámozni, ki melyik gyülekezetben informálódott. A másnap fogadás majd elsőpri ezeket a hangokat. Visszafelé nem hallok már kritikát. Már a Szent Nagy Ember áldását hozzuk magunkon.

Napvilágra fognak kerülni másfajta elemzések is. Mennyibe kerül ez az út? Nem titok. Az összesen 200 ember utazása, szállása, étkezése: 7 millió forint. Reális. Persze, lehetett volna ezt a pénzt másra is költeni. Ez is régi érvelés. „Mária vett egy font valódi nárdusból készült drága olajat, megkente vele Jézus lábát és megtörölte a hajjal... Az egyik tanítvány méltatlankodott... Miért nem adták el az olajat 300 dénárért, s miért nem osztották szét a szegények között?” A folytatás kissé pikírt: „Nem azért beszélt így, mintha a szegényekre lett volna gondja, hanem mert tolvaj volt... ő kezelte a pénzt” (Jn 12,4-6). Elgondolkodtató.

Szeretem a 89-ik zsoltárt („Boldog az a nép, amelyik ünnepleni tud”). De vajon az, akit a nép ünneplése taszít, lehet, hogy nem boldog? Észreveszem magamon, hogy egész úton citálgatok. Hol az Írást, hol költőket.

Első közös nagy élményünk a Szent Péter Bazilika. Michelangelo fantasztikus terve nyomán úgy épült, hogy akik messziről érkeznek, gyalog, kereszttel a vállukon, azok egyben lássák, kupolástul; akik viszont hinton, azok a templom alatt csak egy palotával találkozhatnak. Ennyi színt, szépséget egyszerre képtelenség felfogni.

Egy-egy mozzanatra figyelünk. A Pietára. Egy – sajnos magyar származású – örült kalapáccsal rontott neki. Azóta távolibb, védett helyre került. Péter jobb lábát évszázadok alatt számára koptatták a hívek. XXIII. János pápa teste ép-ségben fekszik egy mellékoltár alatt. Ő hozott be egy új szót kétezer éves intézményébe: „aggiornamento.” Azaz: „napraállás”. Tanuljuk ezt olyan népektől, akik évezredek óta állnak a napon. Ezért nevezzük őket színes bőrűeknek. Istennek a népe sokszínű.

Tekintélyes bajuszos úr kérdezi: „Van itt Szent Antal szobor?” Mert otthon azt szereti. „A szentek közvetítők Isten és közöttünk.” „Itt másilyen szobrok vannak. De keressen egy csendes zugot.” Talált. Úgy látom, nyugalmat is. Imádkozik. Otthon maradt családjáért. Távollétében mi van kis vállalkozásával? Rokoni munkanélküliek. „Adj nekik, Uram, munkát. Ha munkát nem tudsz, akkor több segílyt. Sok a gyerek. Az öregek meg betegek.” Aztán – ha már Szent Antalt nem találta – illendően magát Szent Pétert kéri: „Egészséget kérnék. Mert csak az hoz szerencsét...” Szent Péter – a katedrális mélyén – mosolyog.

Nagy megértéssel van az ilyen szavak iránt. Egyszerű gondolkodású férfiak mindig megértették egymást.

Az asszonyka – aki mellém lép – összefacsarja a szívemet. „Mi olyan tudatlanok vagyunk.” „Jöjjön, kedves. Amit tudok, magyarázok.”

Este a vacsoránál – eléggé messze Rómától – már vidám a hangulat. Csak a paradicsomos makaróni nem nyeri meg többek tetszését. „Mi cigányok a húst szeretjük, hússal.” Azért kapunk csirkét is. Másnap reggel 5-kor kelés. Megyünk a pápához.

Most meglepő a csendes gyülekezés. A férfiakon sötét öltöny, fehér ing, szép nyakkendő. Az asszonyok földig érő díszes ruhában, fejkendővel. Többen népviseletben. Feltűnik a cseresznyefából faragott nagy feszület. Öszentése meg fogja áldani. Aztán bejárja országunkat, majd Csatkán kerül végleges helyére.

Kissé bonyolultan jutunk be az Örök Városba. Építkezések, elterelő utak, reggeli dugók. Valóban késésben vagyunk. Magam is igyekszem oldani az ideges hangulatot. „Látjátok, várnak minket. Ki van írva: Roma. Aki elsőnek látja meg a kupolát, meghívom valamire.” Megérkezünk. Irány: az audiencia. Mindenféle csoportok a világ négy tájáról. Emitt szakácsok, amott egyenruhás, díszes katonazenekar. Svájci testőrök vigyázzák vonulásunkat. „Benn fotózni, videózni tilos.” Majd fotózni is, videózni is fognak.

Feltűnést keltünk kivételezett helyzetünk miatt. A legjobb helyet kapjuk. Kik lehetünk? Lassan terjed a hír át a termen: „Hungarian gipsy company.” Ezt a tízezernyi zárandok nem könnyen érti. Nem felelünk meg a cigány-imázsnak. Ez a cigány és magyar egy nép lehet – gondolhatják sokan. Benn hosszú várakozás. Főpásztori beszámolók sokféle nyelven. Nemzeti énekek, szavalókórusok, transzparenszek. Mi is sorra kerülünk. A püspök úr magyar nyelvű ígéhirdetése Valakiről, aki Istennel való egyenlőségét nem tekintette zsákmánynak, hanem értünk szolgálta lett (Pál a Filippiekhez, 2,6–7.) És felcsendül érce-

sen a cigány énekes, Kozák András szólója, a két himnusz: „Gélem, gélem lungone dromenca” és „Nem loptunk mi, csak egy szeget Jézus vérző tenyeréből”. Némán izzanak a tekintetek. Ez is megtörténhetett.

Betolják székén a pápát. Hatalmas üdvívalgás. A Szent Nagy Ember. Maga az Isten van itt? Első pillanatban olyan az arca, mint amilyenek a képernyőkön szoktuk látni. Mint aki a halállal viaskodik. A kihallgatás során fokról fokra fiatalodik meg. A még egyszer felhangzó „Gélem, gélem”-nél már feszülten figyel. Végül a nagy kiváltság, odatérdelhetünk elé a felső lépcsőre, karnyújtásnyira, külön áldásra. El is éri őt sok cigány keze. A Biztonsági Szolgálat nem szereti a helyzetet. A rendhagyások nem szívük szerint valók. Történt már baj. A két gyermeket a püspök teszi az ölébe. Hungarian gipsy company. Istennek barna bőré népe egy viharvert országból.

Kétórás szabadidő mintegy kánikulai melegben, november közepén. Van, aki lemegy a Colosseumhoz, hiszen itt vetették az oroszánok elé az őskeresztényeket. A többség inkább vásárol. Figyelem, nyelvi nehézség nincs. Mert az olasz is kereskedik, a cigány is. El is kél mindenféle rengeteg kegytárgy. És ajándékok az otthoniaknak. Egy rakéta is. Hiszen a tengerhez megyünk, azt onnan kell fellőni.

Nincs kedvem ebédelni. Veszek egy kuglófot és egy üdítőt. Leülök szemben a térrel. Megjelennek a galambok, növekvő mennyiségben. Lassan, önfeledten dobálom a kuglófdarabkákat. A vatikáni galambok hihetetlenül érdekérvényesítőek. Már a kezemből tépik ki a süteményt. Szent Ferenc-i hangulatomból az árus kiabálása riaszt fel. Azonnal menjek a térre. Igaza van, a galambok piszkítanak. Zavaromban az Országos Cigány Önkormányzat alelnöke jön segítségemre. Meghív egy pizzára, sörre.

Adott időben gyülekezünk ismét. De a megszélt helyen, az Obeliszknél senki sincs. Csak idebb és odább: 20-30 méterekre. „Mi szabadságszerető nép vagyunk.” Hazafelé lassan, biztosan oldódik a hangulat. De valamiként mindvégig ünnepélyes marad. Hogy mennyire bírják az éneklést! Oda is, vissza is szinte végigdalolják az utat. A nagykanizsai leányka torkában kincs van. István pedig végig kíséri gitárján. Komoly és tréfás dalok. Folklor. Azután felváltva klasszikus művek és slágerek. „Az egész zeneirodalom a fejedben van?” „Hellyel-közel” – válaszolja István. Bahrám Górra perzsa király már 430 táján kért Sangul indiai királytól zenészeket udvarába. A luri muzsikások sokáig ellátták birodalmát zengő dallamokkal. Másfél évtizede csodálom: hihetetlen nyomorukban is nem éhséglázadásokat szerveznek, helyette énekelnek és táncolnak. Egész történelmükön keresztül!

És álmodnak. Fiatal, egyébként kétdiplomás barátom: „Dezsó bátyám, én erre a pápai áldásra építem a jövőmet. Már indulás előtt is köszönt nekem az egész falu.” Lélek és karrier. Hasonló projekt gádzsó fejében soha meg nem születne. Mi – „elkötelezettek” – állandóan böngésszük a különböző kormányok rövid-, közép- és hosszú távú programjait, pályázatait. „A romák esélyegyenlőségét csak következetes tanulásuk biztosítja. A munkaerőpiacon való reintegrálásukat csakis korszerű szak tudásuk garantálhatja.”

Visszaérkezünk a Kossuth térre. Belsőlegesen búcsúzunk egymástól. Fogunk még találkozni. Nem tudom pontosan, hogyan is lesz ezután. De azt tudom, hogy a fiatal fiúnak tágra nyílt, nagy fekete szemét a Pietá előtt soha nem fogom elfelejteni. „Éhe a kenyérnek, éhe a Szónak, éhe a Szépnek hajt titeket” – mondja Ady. „Zsa Deviesa! Menj Istennel!” – mondják egymásnak a zárandokok.

Budapest-Róma, 2003. november 18-21.

Gergely Dezső

